

мельном праве України. Предложені пути преодоления указанных коллизий с целью повышения эффективности правового регулирования земельных отношений.

Ключевые слова: земельное право; юридическая коллизия; коллизия компетенции органов государственной власти; коллизия компетенции органов местного самоуправления.

Summary

The current situation and the reasons of the conflicts emergence of the state and local authorities competence in the sphere of land relations' regulation as one of the forms of legal conflicts in Ukrainian land law have been investigated. The possible ways to overcome such conflicts on purpose to increase the effectiveness of land relations' legal regulation have been suggested.

Key words: land law; legal conflicts; conflicts of the state authorities competence; conflicts of the local governments competence.

Отримано 29.09.2010

Е. В. ПОЗНЯК

Еліна Владиславівна Позняк, кандидат юридичних наук, доцент Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ

Загальне погіршення екологічної обстановки зумовлює поглиблення й розширення світоглядних уявлень про діалектичну єдність та взаємодію суспільства і природи, що сприяє екологізації суспільної свідомості та культури, розвиток яких може здійснюватися завдяки новим екологічним знанням. Конституційні положення¹ про людину, її життя і здоров'я як найвищу соціальну цінність, сприяння держави у консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності являють собою найбільш вагомими правові засади культури, які відображають її зміст.

Соціальні, психологічні, правові, економічні, організаційні, власне екологічні та інші проблеми екологічної культури досліджували такі вчені радянського періоду та сьогодення як В. І. Андрейцев, Б. В. Єрофєєв, С. М. Кравченко, О. І. Казанник, М. В. Краснова, В. С. Крисаченко, В. В. Петров, М. Ф. Реймерс, Ю. С. Шемшученко та ін. Окремі аспекти екологічної культури розглядаються в дослідженнях молодих науковців, частково даної проблематики торкалась і автор цієї статті².

Метою даного дослідження є виявлення науково-теоретичних та правових підходів до розуміння екологічної культури як важливого інструменту екологічної політики в нашій державі; внесення пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства, яке регулює екологічні відносини з урахуванням політико-правових документів концептуального характеру та міжнародного досвіду. Розкриттю мети дослідження сприяло вирішення таких завдань, як аналіз наукових, політико-концептуальних підходів і чинного законодавства щодо екологічної культури в її духовному та матеріальному вимірі.

Незважаючи на відносну молодість самого терміну «екологічна культура» (вперше він з'явився в 20-х роках ХХ ст. у працях американської школи «культурної екології»), за ним стоїть одна із засадничих сфер людської діяльності, корені якої сягають ще доісторичних часів³. Ставлення людини і людства до природи як до середовища свого існування, на думку М. В. Красної, базується на високих морально-етичних засадах духовності людства минулих часів, що визначаються традиційними звичками, характерними для нашого народу. Дотепер дійшли українські традиції віншування духів природи, що вважались помічниками та захисниками людини в повсякденному житті та побуті. Язичницькі по своїй суті, християнські за духом такі традиції збереглися у святі Водохреща, Зелених святках, святі Івана Купала тощо⁴.

Торкаючись аналізу культури як соціального явища, М. Ф. Реймерс виділяє різні рівні культури, поряд з матеріальною, соціальною, економічною він зазначає й екологічну⁵. С. М. Кравченко відмічає діалектичну зумовленість екології та культури, пов'язуючи це із процесом екологізації культури, поповненням знань людей про природу та її взаємодію із суспільством, науковими даними та вбачаючи в екологічній культурі культуру всіх видів людської діяльності, пов'язаної з пізнанням, освоєнням та перетворенням природи⁶. Російські вчені-політологи доводять тісний взаємозв'язок політичної та екологічної культури у рамках процесу екологізації політичної культури: екологічна культура, на їх думку, це не частина культури, не її окремий компонент, а вертикальний зріз загальної культури, який відображає спосіб людської діяльності у процесі освоєння природного середовища, метою якого є створення умов для розвитку суб'єкта діяльності⁷.

Екологічна культура, на думку В. С. Крисаченка, є цілепокладаючою діяльністю людини (включаючи і наслідки такої діяльності), спрямованою на організацію та трансформацію природного світу (об'єктів та процесів) відповідно до власних потреб та намірів⁸. Б. В. Єрофєєв під екологічною культурою суспільства розуміє використання навколишнього середовища на основі пізнання природничих законів розвитку приро-

ди з урахуванням найближчих та віддалених наслідків зміни навколишнього середовища під впливом людської діяльності⁹.

У зв'язку з цим, як свідчать довідково-енциклопедичні джерела, в умовах сучасної кризи екологічна культура вперше в історії людства виконує нову функцію – самозбереження суспільства. Виховання і формування екологічної культури є комплексною соціальною проблемою¹⁰, а отже, і екологічна культура є непересічною соціальною цінністю та об'єктом дослідження вчених крізь призму екології, філософії, соціології, етики, естетики, політології, права та законодавства. Це дає змогу вченим застосовувати різногалузеві підходи, методи та напрями підвищення її рівня та значущості для регулювання суспільних відносин.

Залишається актуальною і сьогодні думка В.В. Петрова про те, що зміст екологічної культури відображається у Конституції¹¹, а отже, серед найбільш вагомих правових засад екологічної культури вважаємо конституційні положення про людину, її життя і здоров'я як найвищу соціальну цінність (ст. 3), обов'язок держави із забезпечення екологічної безпеки та підтримання екологічної рівноваги (ст. 16), забезпечення прав кожного на безпечне довкілля, відшкодування заподіяної порушенням цього права шкоди й на вільний доступ до екологічної інформації (ст. 50) та покладання обов'язків не заподіювати шкоду природі, культурній спадщині, відшкодувати завдані збитки (ст. 66).

Залежно від суб'єктного складу зазначених суспільних відносин та з огляду на систему екологічного права особливої актуальності набуває екологічна культура законотворчої діяльності, управління, господарської діяльності, навчального процесу, наукової діяльності, правозастосовної діяльності, залучення громадськості до прийняття екологічно важливих рішень та іншої взаємодії з громадськістю, адже еколого-правова культура є її частиною правової культури. Так, відповідно до ч. 1 ст. 7 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 р. підвищення екологічної культури суспільства і професійна підготовка спеціалістів забезпечуються загальною обов'язковою комплексною освітою та вихованням у галузі охорони навколишнього природного середовища, в тому числі в дошкільних дитячих закладах, у системі загальної середньої, професійної та вищої освіти, підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів.

Як невід'ємна частина загальнолюдської культури, екологічна культура розвивається на основі професійної екологічної освіти, інформування і виховання екосистемного мислення, тобто погляду на природу як на цілісну планетарну живу оболонку Землі, що складається з саморегульованих екосистем¹². У числі засобів підвищення «екології культури» громадян, спеціалістів, керівних працівників Б. В. Єрофєєв відводить важливу роль екологічному вихованню та освіті та основного значення надає підвищенню екологічної культури у процесі професійної підготовки спеціалістів¹³.

Безумовно, це впливає на розвиток законодавства та практику застосування існуючих законів, що регулюють суспільні відносини у галузі охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки для життя і здоров'я людей (екологічного законодавства). Система права та законодавства сприяє формуванню екологічної правосвідомості, яка є стрижнем та основним елементом еколого-правової культури¹⁴ на різних рівнях – державному, політичному та ін. Свідченням цьому є закріплення у Конституції України, Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища», в ряді інших законодавчих та підзаконних нормативних актів екологічних прав та обов'язків громадян, а також обов'язку держави, її органів та службових осіб забезпечувати реалізацію та захист цих прав.

Із зростанням рівня екологічної культури особистості та формуванням її ідеологічної зрілості Ю. С. Шемшученко пов'язує реалізацію права громадян на сприятливе навколишнє природне середовище, ідеологічні гарантії забезпечення якого поєднані з правильною орієнтацією особистості, володінням населенням науковим світоглядом у сфері екології, свідомим використанням цього світогляду в інтересах всього суспільства¹⁵.

У контексті реалізації екологічної політики держави основними засадами внутрішньої політики в екологічній сфері законодавчо визнано вдосконалення національної екологічної політики, в гуманітарній сфері – відродження духовних цінностей Українського народу, створення умов для консолідації суспільства на основі національної системи духовних цінностей, у центрі якої – людина, її розвиток, права і свободи, максимальне забезпечення її потреб, а серед основних засад зовнішньої політики – створення сприятливих зовнішньополітичних умов для розвитку української нації (абз. 2 ч. 1 ст. 9, абз. 8 і 10 ч. 1 ст. 10, абз. 4 ч. 2 ст. 11 Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 01 липня 2010 р.). Концептуально визначено необхідність посилення ролі еколого-правової освіти, культури і науки як важливого напрямку розвитку екологічного законодавства в рамках механізму реалізації Основних напрямів державної політики України в галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки, затверджених Постановою Верховної Ради України від 5 березня 1998 р. № 188/98-ВР (п/п 4 п. 34). Однією з основних цілей національної екологічної політики поряд із досягненням безпечного для здоров'я людини стану навколишнього природного середовища зазначається не менш важлива – підвищення рівня громадської свідомості з питань охорони навколишнього природного середовища, про що свідчить Концепція національної екологічної політики України на період до 2020 року, схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2007 р. № 880-р.

З позиції еколого-правової науки¹⁶ норми екологічного права впливають на формування еколого-правової ідеології в суспільстві та розвиток еколого-правової психології, на еколого-правову свідомість та еколого-правову культуру кожної людини. У структурі екологічної культури еколого-правова культура являє со-

бою соціально значущий та врегульований нормами права спосіб творчої діяльності із пізнання та перетворення природи, її охорони, раціонального використання природних ресурсів, оздоровлення навколишнього середовища в інтересах теперішнього та майбутніх поколінь¹⁷. Механізм правового забезпечення екологічної політики спрацьовує саме через екологічне право, він є об'єктом дослідження еколого-правової науки та віднаходить свою об'єктивацію в еколого-правовій освіті¹⁸. З іншого боку, прояви правового нігілізму, неповаги до закону пов'язані з відсутністю правової та еколого-правової культури¹⁹.

Аналізуючи різноманітні наукові підходи до поняття та змісту екологічної культури, В. І. Андрейцев викремлює дві основні концептуальні позиції. Перша розглядає екологічну культуру як виключно явище духовне, свідоме, яке базується на відповідному ставленні людини до навколишнього середовища, пов'язане з необхідністю формування екологічного мислення, спрямованого на раціональне, розумне використання природних ресурсів. Згідно з другою позицією екологічна культура – це діалектична єдність духовного і практичного (матеріального), що виявляється в освоєнні природи з урахуванням відповідної шкали цінностей з точки зору задоволення екологічних потреб суспільства²⁰.

Духовну екологічну культуру О. І. Казанник пропонує розглядати як систему знань, навичок, правових норм, звичаїв та традицій, які відображають передовий вітчизняний та зарубіжний досвід із захисту природного середовища від шкідливого впливу різних видів господарської та рекреаційної діяльності. Матеріальна культура, на думку зазначеного вченого, являє собою об'єктивовані в матеріальних цінностях знання, досвід, ідеали нації та народу, які відображають їх відношення до природного середовища²¹.

Таким чином, екологічні знання та знання еколого-правових норм є елементами екологічної культури як сукупності різноманітних підходів до освоєння природи з точки зору її цінності на духовному (інтелектуальному) і матеріальному (практичному) рівнях, а також елементами екологічного світогляду. Екологічний світогляд – багатоступеневе явище, яке складається із світосприйняття, світорозуміння, світопереживання та впливає на формування конкретної поведінки особи. Для екологічного світогляду характерний екологічний стиль мислення, а також наявність екологічної та еколого-правової культури, забезпечення законності та правопорядку в нашій державі²². Відтак, екологічна культура пронизує і матеріальне виробництво, і духовне життя суспільства²³.

Об'єктами духовної культури О. І. Казанник визнає наукові дослідження з проблем екології, природоохоронне законодавство, нормативну базу охорони природи (стандарты, гранично допустимі концентрації), безвідходні та маловідходні технології, звичай та традиції природокористування, які склались у суспільстві, твори літератури та витвори мистецтва, які виховують у людей почуття дбайливого ставлення до природи та її багатств. Сюди ж він відносить і акти творчої діяльності людини, наприклад, сценічне мистецтво, лекційну пропаганду наукових знань. До екологічних цінностей матеріальної культури зазначений вчений відносить перетворені людиною ландшафти, технічні споруди природоохоронного призначення, заповідники, національні парки, заказники та пам'ятки природи, зелені зони міст та інших населених пунктів, врятованих від вимирання диких тварин, повернутих до життя водою та ін.²⁴. Принагідно зазначимо, що сьогодні перелік природних і штучно створених об'єктів еколого-правової охорони й використання значно ширший як завдяки їх законодавчому закріпленню (статті 1 і 5 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища»), так і з урахуванням положень міжнародних конвенцій щодо озонового шару, клімату, екологічної мережі, генетично модифікованих організмів тощо, ратифікованих Україною та досліджених у науці Г. І. Балюк²⁵.

Суспільні відносини із створення, використання, охорони, захисту духовних і матеріальних цінностей як носіїв екологічної культури суспільства та кожної людини врегульовані цілим рядом законодавчих положень екологічного, господарського, цивільного та інших галузей права і законодавства, тому зазначені цінності є елементами еколого-правової культури.

Якщо розглядати духовну та матеріальну культуру в якості двох її взаємопов'язаних форм, розподіл на які є все-таки умовним²⁶, то друга її форма у правовому аспекті має ще один зріз – віднесення законодавцем до культурних цінностей ще деяких об'єктів навколишнього природного середовища. Основи законодавства України про культуру від 14 лютого 1992 р. відносять до культурних цінностей об'єкти матеріальної і духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення (ч. 1 ст. 14), але законодавець не враховує того факту, що перелічені об'єкти нерозривно пов'язані з навколишнім природним середовищем, мають свій вимір у системі соціальних цінностей життєзабезпечувального характеру. Усі без винятку природні об'єкти як об'єкти еколого-правової охорони, використання й відтворення, слід вважати об'єктами матеріальної культури та водночас джерелами духовної культури. На прикладі тваринного світу на це звертають увагу автори Коментаря Закону України «Про тваринний світ», коментуючи у ст. 37 цього Закону такі складові охорони тваринного світу, як організація наукових досліджень, виховання громадян у дусі гуманного ставлення до тварин, пропаганда важливості охорони тваринного світу²⁷.

Відповідно до ч. 1 ст. 18 Основ законодавства України про культуру для задоволення потреб громадян у самодіяльній творчості, організації їх відпочинку та дозвілля створюються, серед іншого, парки культури та відпочинку.

Парки культури та відпочинку виступають об'єктами правового регулювання з боку екологічного та земельного права, адже, по-перше, вони є об'єктами комплексної еколого-правової охорони, створюються на землях житлової та громадської забудови згідно з положеннями Земельного кодексу України від 25 жовтня 2001 р. (статті 38, 39) і на землях інших правових категорій, а також відповідно до Законів України «Про ос-

нови містобудування» від 16 листопада 1992 р. (статті 2, 5, 19) та «Про планування і забудову територій» від 20 квітня 2000 р. (статті 2, 7, 22). До того ж, зазначені парки можуть належати до складу окремих територій та об'єктів природно-заповідного фонду за Законом України «Про природно-заповідний фонд України» від 16 червня 1992 р., таких як національний природний парк, у господарській зоні якого розташовано населені пункти, землі інших землевласників і землекористувачів (ст. 21), а отже можуть перебувати й зазначені парки.

Законом України «Про охорону культурної спадщини» від 8 червня 2000 р. до об'єктів культурної спадщини відносяться поряд із спорудами та комплексами як самостійними типами культурної спадщини також і визначні місця – зони або ландшафти, природно-антропогенні витвори, що донесли до нашого часу цінність з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду (ч. 1 ст. 2). У якості об'єктів культурної спадщини як духовно-матеріальних цінностей даний Закон окремо виділяє об'єкти садово-паркового мистецтва – поєднання паркового будівництва з природними або створеними людиною ландшафтами, а також ландшафтні об'єкти – природні території, які мають історичну цінність (ч. 2 ст. 2). Природні та інші об'єкти культурної спадщини, такі як, приміром, визначені даним Законом садово-паркові комплекси, розташовані в межах земель історико-культурного призначення відповідно до ст. 59 Земельного кодексу України.

Таким чином, цілком підтримуємо думку В. І. Андрейцева про необхідність вбачати в екологічній культурі не тільки рівень екологічної свідомості, а й (що особливо важливо) практичну людську діяльність як результат осмисленого, розумного, гуманного чи навпаки спонтанного, антигуманного ставлення до навколишнього середовища²⁸. Наприклад, правове забезпечення охорони об'єктів природно-заповідного фонду та об'єктів культурної спадщини природного походження є одним з яскравих проявів екологічної та еколого-правової культури нашого суспільства.

Екологічне законодавство свідчить про рівень еколого-правової науки, а отже, і правосвідомості, та залежить від рівня правосвідомості законодавця, а всі інші особи мають прагнути досягти цього рівня у власній правосвідомості²⁹, що сприятиме підвищенню рівня еколого-правової культури кожної людини. В. В. Петров наголошував на тому, що без перебудови свідомості людини, без еколого-правового виховання важко говорити про дотримання передбачених законом правил екологічної безпеки³⁰.

Однак, чинне екологічне законодавство недостатньо мірою приділяє увагу проблемі розвитку еколого-правової свідомості населення, його духовної культури. Наприклад, перелічуючи основні принципи охорони довкілля, Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» вказує на необхідність формування у населення екологічного світогляду (п. «ж» ст. 3), не згадуючи про екологічну культуру та екологічну свідомість. Водночас Основи законодавства України про культуру від 14 лютого 1992 р. не розглядають у якості однієї із складових культури людини екологічну культуру, чим не враховують положень екологічного законодавства та не відповідають положенням Закону України «Про охорону культурної спадщини». На наш погляд, зазначені Основи потребують доповнення також і з огляду на принцип сталого розвитку, процес реалізації якого в умовах сучасної світової фінансової кризи набуває нової якості.

Продовжує залишатись актуальною і необхідність вдосконалення системи еколого-правової освіти у вищих навчальних закладах нашої держави, адже без високого рівня еколого-правових знань у майбутніх правників неможливо буде досягти високої результативності (з точки зору правового забезпечення) режиму використання природних ресурсів, якості навколишнього природного середовища та екологічної безпеки людини й суспільства в цілому.

На юридичному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка науковий аналіз правових питань щодо екологічної культури, свідомості й екологічного стилю мислення входить до положень основних курсів та спецкурсів, які викладаються студентам за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра, спеціаліста і магістра спеціалізації «Земельне та екологічне право», запровадженої у 1997 р. Підвищення професійної підготовки молодих науково-педагогічних працівників, аспірантів і здобувачів з актуальних проблем еколого-правових досліджень – один з перспективних напрямів роботи кафедри трудово-го, земельного і екологічного права.

Еколого-правові знання мають формувати відповідну практику застосування екологічного законодавства, оцінка якого свідчитиме про рівень цієї свідомості та правової свідомості в державі, в окремих її інституціях та у посадових і службових осіб на сучасному етапі розвитку. Бажано удосконалити екологічне законодавство, привівши його у збалансовану, логічну і зрозумілу для людей правову систему³¹. У рамках еколого-правової культури В. В. Петров важливого значення надавав такому суб'єктивному фактору як психологічне відношення до охорони та використання природних благ, подолання споживацької психології у використанні природи³², що, зрештою, може свідчити про те, що передумовою формування екологічної та еколого-правової культури є високий рівень екологічної правосвідомості, а наслідком – наявність екологічного світогляду кожної людини, окремих соціальних груп, екологічної ідеології всього суспільства.

Важливого значення сьогодні набуває орієнтація екологічної політики нашої держави на гармонізацію національного законодавства із законодавством Європейського Союзу, на імплементацію міжнародно-правових норм, які приймаються світовим співтовариством, у чинне законодавство України. Можна з впевненістю сказати про те, що першочерговим завданням державної екологічної політики має залишатися вдосконалення системи еколого-правової освіти, що була б спрямована на усвідомлення небезпеки поглиблення екологічної кризи та потреби пошуку світоглядних, культурних, наукових, освітянських, інформаційних, дер-

жавно-правових, економічних та інших чинників, які «працювали» б на захист довкілля та забезпечення реалізації екологічних прав громадян.

¹ Законодавчі та нормативно-правові акти, що розглядаються у статті, наведено відповідно до офіційного сайту Верховної Ради України // www.rada.gov.ua.

² Див.: Позняк Е. В. Без екологічної свідомості суспільство неповноцінне / Еліна Владиславівна Позняк // Юридичний вісник України. – 1996. – 5-12 червня. – С. 2-3; Позняк Е. В. Еколого-правова культура як чинник формування екологічної політики України: постановка проблеми // Актуальні питання кодифікації законодавства України / За заг. ред. В. О. Зайчука. – Вип. 1. – К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2009. – С. 187-193; Позняк Е. В. Правові проблеми екологічної культури в Україні // Державна політика розвитку цивільної авіації XXI століття: економічні і стратегічні можливості України: Матеріали науково-практичної конференції, Київ, 19-20 лютого 2009 р. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2009. – С. 352-357.

³ Крисаченко В. С. Екологічна культура: теорія і практика: Навч. посіб. / Валентин Семенович Крисаченко. – К.: Заповіт, 1996. – С. 14.

⁴ Краснова М. В. Компенсація шкоди за екологічним законодавством України (теоретико-правові аспекти): монографія / Марія Василівна Краснова. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – С. 167.

⁵ Реймерс Н. Ф. Экология (теория, законы, правила, принципы и гипотезы) / Николай Федорович Реймерс. – М.: Журнал «Россия Молодая», 1994. – С. 278.

⁶ Кравченко С. Н. Социально-психологические аспекты правовой охраны окружающей среды / Светлана Николаевна Кравченко. – Львов: Изд-во при Львовском гос. ун-те «Вища школа», 1988. – С. 39.

⁷ Косов Г. В., Харламова Ю. А., Нефедов С. А. Экополитология в контексте экологических проблем. Учебник / Г. В. Косов, Ю. А. Харламова, С. А. Нефедов. – М.: А-Приор, 2008. – С. 158.

⁸ Крисаченко В. С. Вказана праця. – С. 14.

⁹ Ерофеев Б. В. Экологическое право: Учеб. для вузов / Борис Владимирович Ерофеев. – М.: Юриспруденция, 1999. – С. 27.

¹⁰ Екологічна енциклопедія: У 3 т. / Редколегія: А. В. Толстоухов (гол. ред.) [та ін.]. – К.: ТОВ «Центр екологічної освіти та інформації», 2007. – Т. 2: Є – Н. – С. 223.

¹¹ Петров В. В. Экология и право / Владислав Васильевич Петров. – М.: Юрид. лит., 1981. – С. 94.

¹² Екологічна енциклопедія. – Там само. – С. 223.

¹³ Ерофеев Б. В. – Вказана праця. – С. 28.

¹⁴ Кравченко С. Н. – Вказана праця. – С. 51.

¹⁵ Шемшученко Ю. С. Правовые проблемы экологии / Юрий Сергеевич Шемшученко. – К.: Наукова думка, 1989. – С. 28.

¹⁶ Андрейцев В. І. Екологічне право: Курс лекцій: Навч. посібник для юрид. фак. вузів / Володимир Іванович Андрейцев. – К.: Вентурі, 1996. – С. 10.

¹⁷ Кравченко С. Н. – Вказана праця. – С. 49.

¹⁸ Андрейцев В. І. – Вказана праця. – С. 10.

¹⁹ Петров В. В. Экологическое право России: Учебник для юрид. вузов / Владислав Васильевич Петров. – М.: БЕК, 1995. – С. 25.

²⁰ Андрейцев В. І. Правові аспекти екологічної культури / Володимир Іванович Андрейцев // Вісник Київського університету. Суспільно-політичні науки. Вип. 1. – К.: Либідь, 1991. – С. 69.

²¹ Казанник А. І. Правовые проблемы повышения экологической культуры в СССР / Алексей Иванович Казанник // Правоведение. – 1989. – № 3. – С. 2.

²² Позняк Е. В. Без екологічної... – Там само. – С. 2.

²³ Кравченко С. Н. – Вказана праця. – С. 39.

²⁴ Казанник А. І. – Вказана праця. – С. 2.

²⁵ Див.: Балюк Г. І. Екологічне право України: Конспект лекцій у схемах (Загальна і Особлива частини): Навч. посібник / Галина Іванівна Балюк. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – С. 15-19; Балюк Г. І. Нові об'єкти екологічного права: проблеми правового регулювання // V Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання реформування правової системи України», м. Луцьк, 30-31 травня 2008 р. – С. 5-10.

²⁶ Казанник А. І. – Вказана праця. – С. 4.

²⁷ Тваринний світ України: права охорона, використання та відтворення / Г. І. Балюк, О. О. Погрібний, Ю. С. Шемшученко [та ін.]; за ред. Г. І. Балюк. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – С. 164-166.

²⁸ Андрейцев В. І. Правові аспекти... – Там само. – С. 69.

²⁹ Позняк Е. В. Без екологічної... – Там само. – С. 2.

³⁰ Петров В. В. Экологическое право... – Там само. – С. 25.

³¹ Позняк Е. В. Без екологічної... – Там само. – С. 2.

³² Петров В. В. Экология и право... – Там само. – С. 95.

Резюме

Досліджено науково-теоретичні та правові підходи до розуміння екологічної культури як важливого інструменту екологічної політики в державі. Внесено пропозиції із вдосконалення чинного законодавства та правозастосовної практики з метою підвищення рівня духовної та матеріальної екологічної культури в суспільстві, еколого-правової культури як її різновиду.

Ключові слова: екологічна культура, еколого-правова культура, національна екологічна політика, правові засади екологічної культури.

Резюме

Исследованы научно-теоретические и правовые подходы к пониманию экологической культуры как важного инструмента экологической политики в государстве. Внесены предложения по улучшению действующего законодательства и правоприменительной практики с целью повышения уровня духовной и материальной экологической культуры в обществе, эколого-правовой культуры как ее разновидности.

Ключевые слова: экологическая культура, эколого-правовая культура, национальная экологическая политика, правовые основы экологической культуры.

Summary

Scientific, theoretical and legal approaches to environmental culture understanding as an important instrument of the ecological policy in state have been investigated. Suggestions to improve current legislation and enforcement practice on purpose to increase the level of spiritual and material culture in society, environmental legal culture as its type, have been proposed.

Key words: environmental culture; environmental legal culture; national environmental policy; legal principles of environmental culture.

Отримано 5.10.2010

Я. М. ГРУЩИНСЬКИЙ

*Ярослав Миколайович Грущинський, здобувач
Національного університету біоресурсів і природокористування України*

ФІНАНСОВО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ІНВЕСТУВАННЯ В СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО

На сьогоднішній день все більше фінансових інструментів, що міцно закріпилися в економічному житті розвинутих країн, приходять на український ринок. І хоча фінансова система постійно знаходиться під впливом таких факторів вітчизняних реалій як: нестабільність політичної ситуації, крихкість банківської системи, не сформованість фондового ринку, незадовільна робота фінансових установ, поширеність таких явищ як корупція та шахрайство, – не зважаючи на все це, закони ринкової економіки перемагають та диктують свої правила. Не чекаючи адекватного законодавчого врегулювання, учасники ринку починають користуватися фінансовими механізмами, що сформувалися в країнах з розвинутою економікою та багатим капіталістичним досвідом. Фінансові механізми, відкривають величезні можливості як для інвесторів, так і для виконавців, інших учасників інвестиційних відносин у сфері сільського господарства. На глибоке переконання автора, лише повноцінне використання фінансової системи зможе поживити інвестиційні процеси в сільському господарстві та вивести його на високий рівень.

Питання інвестиційних правовідносин у загальному вигляді, було розкрито в ряді досліджень, серед яких підручник «Інвестиційне право» А. В. Омельченка, навчальний посібник «Інвестиційне право» О. М. Вінник, монографія В. М. Коссака «Іноземні інвестиції в Україні (цивільно-правовий аспект)». Найвагоміший внесок у питання теоретичного дослідження інвестиційних правовідносин у сільському господарстві було здійснено колективом авторів, серед яких: В. І. Семчик, Л. П. Козаченко, Л. О. Панькова, О. А. Поліводський, В. А. Сонюк, П. Ф. Кулинич, Д. В. Бусуйок, Н. В. Рев'юк, О. О. Семчик, В. М. Єрмоленко, Т. П. Проценко, А. І. Берлач. Мова йде про монографію «Інвестиційна діяльність у сільському господарстві: правові аспекти» за редакцією В. І. Семчика. Монографія наблизилася нас до розуміння змісту інвестиційних правовідносин у сфері сільського господарства. Автори монографії торкнулися всіх аспектів інвестиційної діяльності в сільському господарстві, розглянувши можливі шляхи та способи залучення інвестицій у галузь¹.

Однак, незважаючи на певні напрацювання у вивченні правового регулювання фінансового інвестування сільського господарства, не вирішеними залишається ряд проблем, зокрема: визначення поняття «фінансове інвестування сільського господарства»; чітке окреслення переліку фінансових інструментів та інститутів, що можуть бути використані або залучені у процес інвестування сільського господарства; визначення перспектив використання в сфері інвестування сільського господарства такого фінансового інструменту як сертифікат фонду операцій з нерухомістю тощо.

На підставі зазначеного, при написання даної статті було поставлено завдання: найповніше охарактеризувати сутність фінансового інвестування сільського господарства; виокремити структурні елементи досліджуваних відносин; навести ознаки, що виділяють фінансове інвестування сільського господарства серед інвестиційних відносин загалом.

Розкриття теми статті варто почати з визначення поняття «фінансове інвестування сільського господарства». Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23 лютого 2006 р. № 3480-IV визначає